

ZÁKONY O VYROVNÁNÍ S KOMUNISMEM - ZRCADLO DNEŠKA

ZÁKON č. 480/1991 Sb. O DOBĚ NESVOBODY 1948-1989

Tzv. zákon jedné věty či Lex Hubálek přijalo Federální shromáždění ČSFR dne 13. listopadu 1991. Jeho zrod a osud jsou příznačné pro naše politické dění po listopadu 1989. Ačkoli představuje základ pro jednoduché doplnění trestního zákona **klauzulí o nepromlčení prokazatelných trestních činů proti Všeobecné deklaraci lidských práv a jejich obhájčům**, byl po zařazení do sbírky zákonů prakticky ignorován celým politickým spektrem, včetně vedoucích pracovníků prokuratury (např. JUDr. Milan HULÍK, JUDr. Jiří ŠETINA).

K plnějšímu porozumění této "same-tové" velkorysosti, páchané na účet postižených i samotné spravedlnosti, **musíme brát na vědomí propletené kořeny i podivnou setbu dnešní situace, založené daleko před historickým zlomem poměrů.**

Je nesporné, že podstatnou roli vždy sehrává personální obsazení vlivových míst ve společnosti. Proto není anachronismem znovu pročíst knihu Viléma Prečana "CHARTA 77". Už mezi prvotními signatáři zjistíme řadu zkušených právníků, nehledě na další chartisty s právníckým vzděláním, což je zřejmé z následujícího výčtu: prof. dr. Jiří HÁJEK, DrSc., dr. Josef JOHN, prof. dr. Vladimír KADLEC, DrSc., doc. dr. Vladimír KLOKOČKA, JUDr. Vojtěch KRUMPERA, dr. Ladislav LIS, dr. Petr PITHART, dr. Milan RICHTER, dr. Pavel RYCHETSKÝ, doc. dr. František ŠAMALÍK, DrSc., JUDr. Jozef TRENČANSKÝ, prof. dr. Zdeněk JIČINSKÝ, DrSc., dr. Oldřich KADERKA, JUDr. Jan KAZDA, JUDr. Jaroslav KOUTSKÝ, dr. Michal LAKATOŠ, CSc., doc. dr. Zdeněk MLYNÁŘ, CSc., JUDr. Josef PRUŠA, JUDr. E. ROMAN, dr. Gertruda SEKANINOVÁ, JUDr. Petr ŠPLÍCHAL, JUDr. Karel VLK.

K tomuto právnícky fundovanému uskutečnění politicky angažovaných lidí je třeba připočítat potenciál dalších činitelů disidentské sféry: např. PhDr. Václav BENDA, Václav HAVEL, Jiří DIENSTBIER, Jan Martin RUML, Jiří RUML, Ludvík VACULÍK a všichni další, kteří tak rádi hovořili a hovoří o spravedlivém vyrovnání, pokoře, víře atp. Leckdo z nich už zhruba sedm let působí v čelních, nebo i nejčelnějších funkcích. Jaký však byl a je jejich skutečný přínos v základních oblastech, v oblastech práva a společenských vztahů?

S ohledem na mezinárodní styky a všestrannou podporu pro sebe a pro své rodiny měli čelní představitelé disentu zcela specifické postavení i uvnitř totalitní ČSSR. Dalo by se tedy očekávat, že takoví lidé připraví aspoň pracovní verze stěžejních zákonů budoucí společnosti. Tím spíš, že svůj čas mohli věnovat psaní sáhodlouhých ote-

vřených dopisů, esejů, her a podobných, někdy i obecně ekonomických a právních pojednání. **Bohužel, vždy bez završení věcně cílenou práci, aspoň v nástinu paragrafů potřebného zákona.**

Ačkoli ústavy Akademie věd oplývaly množstvím renomovaných ekonomů a prognostiků, **nikdo neměl připravený pracovní text okamžitě předložitelných zákonů daňových. Ty se začaly přijímat ve FS ČSFR až v průběhu roku 1992, včetně zákona o dani z přidané hodnoty. Právě včasné zavedení DPH mohlo srazit jeden z významných hrotů tehdejší slovensko-české revnivosti.**

Jenže nikdo z preferovaných disidentů (např. V. BENDA, V. HAVEL, P. PITHART a další) ani po změně mocenských poměrů **nepřeložili návrh zákona ke stěžejnímu východisku - k trestněprávnímu vypořádání s prokazatelnými zločiny exponentů KSČ.**

Názorným dokladem je například povšechně uvažování PhDr. Václava BENDY na téma "Paralelní polis", datované dnem 17. 5. 1978 (viz V. Prečan: "CHARTA 77"). Co bylo platné, že autor věděl, co dělat s naším zákonodárstvím, ale **praktické důsledky nevyvodil.** A tak spíš staví na akademickém libolobuctví, na děláni dojmu. Bohužel, podobný způsob politické "práce", bez společensky potřebného završení, nebyl a není ani dnes ojedinělý.

Proto, jako reakci na plně řečnění a oddalovací manévry glorifikovaných osob, podal jsem 18. března 1991 základní verzi poslaneckého návrhu zákona **O DOBĚ NESVOBODY.** Byl evidován pod pořadovým číslem parlamentního tisku FS ČSFR č. 517, zakrátko upraveného do podoby tisku 517a. Ve variantě 517a už byl vypuštěn napadený paragraf o pamětní desce v budově FS ČSFR. Návrh pak zněl takto:

§ 1 - "V období roků 1948 až 1989 komunistická diktatura bezprávím a zločiny zhanobila lidskost a stát."

§ 2 - "V zájmu odpovědného přechodu k novému státnímu uspořádání zákon o době nesvobody neruší žádný z dosud platných právních aktů, ať vnitrostátní, nebo mezinárodní povahy - **pokud nejsou v rozporu s Všeobecnou deklarací lidských práv.**"

§ 3 - "Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1991."

Tím byla ve FS ČSFR otevřena tématika komunistické minulosti, ale už na řešitelné úrovni. Teprve pak následoval návrh nikoli zákona, ale usnesení FS ČSFR, který pod číslem 525 podal poslanec Ing. Pavel BRATINKA (OF-ODA). Poslanci Pavel DOŠTÁL (OF-ČSSD) a PhDr. Ivan FIŠERA (OF-ČSSD) navrhli text dalšího usnesení na totožnou tématiku - pod číslem tisku 535. Také poslanec Jozef WAGNER (OF-ČSSD) a akademik Milan ČIČ (VPN) vypracovali svůj návrh usnesení - tisk č. 536.

Poslanec Bratinka nesouhlasil se spojením návrhů tak, že bychom společně usilovali o jednotný zákon. Ten má totiž z právního hlediska daleko větší a praktičtější vý-

sk k autoritě Friedricha Augusta von Hayeka. Dosti je pak rozhořčilo, když jsem "nekolegiálně" inicioval věc do té doby nepoužívanou, proto i **precedentní**: deník Lidová demokracie otiskl 30. května 1991 způsob jejich hlasování.

Pro dokreslení situace je třeba říci, že existenci návrhu Zákona o době nesvobody ignoroval a nepodpořil také prezident Václav HAVEL. Pochopitelně, je silně levicovým a komunisticky orientovaným poslancům vyhovovalo takovéto "pravicové" a "intelektuální" jednání. Asi předpokládali, že záplavou plamenných slov v usnesení "otce zakladatele ODA" uchláchlí rozjitřenou veřejnost. Prakticky použitelná legislativa však zůstane v tomto směru i nadále nedotčena a odsunuta. Proto celkem rychle a snadno shválo FS ČSFR dne 23. května 1991 Bratinkovo usnesení, v jehož prospěch jsem hlasoval i tentokrát. Autoři souběžných návrhů, č. 535 a č. 536, je vzali z pořadu jednání.

I nadále bylo parlamentní většinou odmítáno projednání návrhu Zákona o době nesvobody. Ale díky opakovanému přednášení žádosti o projednání v plénu FS ČSFR a pod tlakem, který spolu s demokratickou veřejností vyvíjela Konfederace politických vězňů (KPVČ), došlo k významnému posunu. Poslanecký klub Občanského hnutí (OH) nabídl jednání o změně svého odmítavého stanoviska.

Byl dohodnut nutný, ale čestný kompromis. Ten dával předpoklad, že návrh zákona se konečně dostane jak na program jednání společné schůze FS ČSFR, tak že bude v plénu plnohodnotně podpořen.

Podstatou kompromisu bylo použití mírnější slovní formulace ve smyslu úpravy, kterou předložil poslanec Jan VILD (OH) - **aniž tím však bylo porušeno zaměření zákona.** Na tomto základě ho plénum FS ČSFR konečně projednalo a pak i přijalo.

ZÁKON ZE DNE 13. LISTOPADU 1991 O DOBĚ NESVOBODY č. 480/1991 Sb.:

§ 1 - V letech 1948 až 1989 komunistický režim porušoval lidská práva i své vlastní zákony.

§ 2 - Právní akty přijaté v době nesvobody uvedené v § 1 se ruší jen tehdy, stanoví-li tak zvláštní zákony.

§ 3 - Tento zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

Havel v. r. Dubček v. r. Čalfa v. r.

Tím byl položen základní kámen k odpovědnému a **zákonem zdůvodněnému** vypořádání se s trestnými činy exponentů komunistického režimu. **Dalším krokem** mělo být úsilí o zařazení stručného a účinného opatření v novele trestního zákona. Třeba doplněním v jeho § 67a, stanovícím **nepromlčitelnost** takto: "Uplynutím promlčecí doby nezaniká trestnost trestných činů, spáchaných proti základním lidským právům a svobodám nebo proti jejich obhájčům v době nesvobody 1948-1989."

ZÁKON č. 198/1993 Sb. O PROTIPRÁVNOSTI KOMUNISTICKÉHO REŽIMU

Trvalo téměř další dva roky, než Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR schválila 9. července 1993 známější **ZÁKON O PROTIPRÁVNOSTI KOMUNISTICKÉHO REŽIMU A O ODPORU PROTI NĚMU.** Obsahuje 9 paragrafů. Oproti zákonu č. 480/1991 Sb. je zařazen úvodní text, preambule. Další čtyři paragrafy rozvádějí více slovy to, co souhrnně a stručně vyjadřuje § 1 Zákona o době nesvobody. **Bohužel, nestanoví se nepromlčení**, po vzoru stíhání nacistických zločinců, jak je tomu v mnoha demokratických státech. **Navíc má zákon závaznou legislativní chybu, znemožňující uplatnění postihu části trestných činů, kde TRESTNÍ ZÁKON stanoví tříletou promlčecí lhůtu.**

Nejde tedy o "prkotiny", jak tvrdil poslanec Marek BENDA (ODS-KDS) v České televizi - jako repliku na výzvu, kterou jsem 15. září 1994 adresoval poslancům PSP ČR, posléze i prezidentovi České republiky.

ZÁVĚR

Okolnosti při vzniku obou jmenovaných zákonů, stejně jako denní praxe při vyrovnání se s komunistickou minulostí, **mají stejného jmenovatele.** Ten tkví zejména v lidech, zvolených a pověřených ke správě věcí společných. Podstatnou roli hraje také úroveň sdělovacích prostředků a tvrzení, že se jedná o jakýsi samoočelný vztah k minulosti.

Jenže liknavost, lhosejnost a zapominání nikdy nevedly k dobrému - což platí jak pro vypořádání zločinů komunistu, tak pro řešení současných chyb a nedostatků.

22. 11. 1996

BOHUSLAV HUBÁLEK,
BÝVALÝ POSLANEC FS ČSFR
KRESBA: V. MACH (PŘEVZATO
Z NECENZUROVANÝCH NOVIN č. 10/1992)

*) Ani Nález č. 14/1994 Sb. Ústavního soudu České republiky ze dne 21. prosince 1993 ve věci návrhu na zrušení zákona č. 198/1993 Sb. v sedmistránkovém rozboru nezjišťuje existující diskriminační vakuum u části tříletých promlčecích lhůt - a nevyvozuje z toho důsledek.

